

‘Umdetü'l-İkân

Dünya mükerrem âdeme nişîmengâh olduğu gün pişgâh-ı Hüdâ'da nâm-ı beşeriyyete secde edilerken tavk-i kudret tebcil olunmuştu. Vakit vakit peygamberân-ı 'izâm ve rusûl-i kirâm ba's olarak mu'âşeret-i hayâtiyye rahle-i ümmette okunmaya ve âlem-i imkânın da esrâr-ı u'cûbesi birer birer ihtiyâcât-ı beşeriyyeye sokulup işe yaramaya başladığı zaman, insanlar kavânîn-i tabî'yyeden ders görmeye alışmıştı. Suyun niçin en esfel nikâtı intihap ettiğini, ateşin niçin her zaman yaktığını, gördüğümüz koca koca ağaçların küçük küçük tohumlardan yetiştiğini ve bu ağaçların bekâ-yı nev'leri için yeni yeni tohumlar tevliid ettiğini düşündüler. Semâda güneşin ve kamerin seyrini, tulû' ve ğurûbunu ve semâdaki mevcûdât-ı sâirenin ahvâlini bile nazar-ı itibâra aldılar. Tabî'atın intizâm-ı dâimîsinin îcâbâtını, kânûn-ı beşeriyyenin sahâ'if-i kemâlâtına tatbik etmek istediler. Fakat tabî'at gibi sabit yaşamak ihtiyacından aşılar.

Fi'l-vâki' kendilerine bahşolunan akıl ve irfânın mütesâvî olamamasından destgâh-ı arzda muhayyir-i ukûl vukû'a gelen kudret-i beşeriyye, içtihat ve ihtirâ'âta meyletti. Cihan bir dersihâne-i sa'y ü ikdam oldu. Allah bu mahlûku pek mükerrem yarattığından tabî'atın sabit ve câmid hallerine kullarını benzetmedi. Rehberler irsâl etdi, kânûn-ı hakikat ve mu'âşereti ihsân etti. Bu sûretle insanlar kuyûdât-ı fikriyyeleri nispetinde mazhar-ı teveccüh-i Rahmân oldu. Dirîğâ ki çokları da girîve-i 'itâb-ı hüsrân kaldı. İşte insanın defter-i a'mâlini telvîs eden ahvâl ve ef'âl, şikk-ı sâninin tahrîbât-ı elem efzâsıdır.

Âlemde her şeyden bir maksad beklenir. İnsanların bu arsada vücut bulmalarından maksad ise nazar-ı ulûhiyyette ef'âl-i zâtiyyeleriyle tecrübe ve imtihandan ibarettir.

Burada mevzû'a insanın rûhu, saâdeti, gâyesi pek yakın hulûl ediyor:

Düşünsek, bir cemîle-i 'azametin "ruh" gibi âtîfetine cesedimizi tercüman buluruz. İnsanın âzâ ve sîmâsında nümâyân olan beşâset, letâfet alnında parlayan necâbet ve zarâfet, gözlerden saçılan nûr-i ru'yet, a'zâsında mevcut olan âsâr-ı kuvvet ve fa'âliyet, fikrinde lem'ân eden şu'le-i zekâ ve fetânet, hep kendinden daha 'âlî olan ruhdan gelmiş. Lakin bu hak ihsan bizi Hudâ'ya karşı mes'ûl tutmuştur.

Mevzû'-i hayatta bahsettiğim "saat" ise zannolunmasın ki, bir elmaslı saate münhasırdır.

Bunun geçmiş bir dakikasına milyonlar feda edilse avdeti muhâldir.

Emel, mekâsıt, netâyiç için saate istinâden yazı yazmak kolay değildir. Düşünmelidir ki, bizden evvel şu misafirhâne-i 'âleme nice kâfile gelmiş, müddet-i hayatlarını bitmez, tükenmez iştiğâlâta hasretmiş, ihtiyâcât-ı beşeriyyeyi teshil için çalışmış, çabalamış. Ekserîsi takip ettiği meslek-i sa'y ü ikdâmda bedbaht oldukları hâlde yine sebat ve metânet göstermiş, nihâyet bu vezâ'if ve hizmeti şimdiki saatlerde bizlere tahmil ve kâffe-i eşya ve âsârı bizlere tevdî' ederek 'âlem-iistirâhate çekilip gitmişlerdir.

Vesâ'ik-i tarihiyyeyi göz önüne alıp zamanın velev bir saatine atf-ı nazar edersek; mesela bir anda sâha-i imkânda insâniyyeti cerîhadâr eden bir âfetin çâre-i men'î bulunmuş, binlerce levâzım-ı beşeriyye istikmâl edilmiş, Âlem-i medeniyet içinde nice bin fevvâre-i nûr-efşân ile tenvir kılınmış, menba'-i insâniyet olan rahm-i mâderden nice âlimler, hakîmler, dâhîler vücûda gelmiştir. Hakâ'ik-i insâniyyeyi mütefekkiye yaşamak bir ders-i hikmet ihzârından ibarettir. Bu saatlerin esnâ-yı güzârında Hâlık tecellî etse bahtiyâr âdem irâde-i şahsiyyesiyle mes'ûd olur. Gâyenin muhterem enmûzeci olur.

İnsan bir taş gibi kendisinin cismen mevcut olduğunu bildikten sonra fikren de bir mevcûda mâlik olduğunu hisseder, o vakit maneviyyat-ı hayâtiyenin nikât-ı rakîkası bir takım kuyûdât ile müteraşşih bulunur. Tedkîk-i hayat taraftârânının serdettikleri faraziyât ne kadar ilerlese müntehâda ma'kes-i efkâr olan "din" arz-ı vücut eder. Burada insanlar kâinâtın şükr-i alenîsini bir lisân-ı musâdakatla tercüme ederek huzûr-i Rabbi'l-Kirâm'da "Sübânallahi'l-'Azîm" derler.

İşte selâmet-i hayâta binâen sahib-i vicdan ve iz'ân olan bir kimse "a'mâl-i hasene" icrasıyla rûhun safâsını artırır. Rûhunun bu safâsından vücûdu müstefid olur, bir zevk-i rûhânî hisseyler, mesâvi-i ahlak ve azâb-ı vicdânîden kurtulur.

Bu hakikat-i külliyyeye binâen hikmet-i İslâmiye cismâniyyetten ziyade asıl ehemmiyeti insanın mâhiyyet-i maneviyyesine vermekte, bunun için kavânîn-i ahlâkiyyeyi her şeyden ziyade tetebbu' etmeyi bize tavsiye eylemektedir.

Mimarzâde Mehmed Ali

Hazırlayan ve Editör: Emir Çakır

Link

https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1324_21/1324_21_ALIM.pdf